

ABD'nin Küresel Hegemonik Üstünlüğünde Ticaret Savaşlarının Araçsallaştırılması The Instrumentalizing of Trade Wars in Hegemonical Sovereignty/Superiority of USA

Şahin Çaylı^a, Veysel Babahanoğlu^b

^a Dr.Öğr.Üyesi, Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye.
sahincayli@duzce.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-7855-524X

^b Öğr.Gör, Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye.
veyselbabahanoglu@duzce.edu.tr
ORCID: 0000-0003-3734-7430

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:
Başvuru tarihi: 31.01.2020
Düzeltilme tarihi: 02.06.2020
Kabul tarihi: 22.06.2020

Anahtar Kelimeler:
ABD,
Çin,
Ticaret Savaşları,
Yeni Korumacılık,
Kur Manipülasyonu.

ARTICLE INFO

Article history:
Received: 31.01.2020
Received in revised form: 02.06.2020
Accepted: 22.06.2020

Keywords:
USA
China
War Trades
New Protectionism
Currency Manipulation

ÖZ

Trump yönetimi, Trans Pasifik Ortaklık Anlaşması'ndan çekilmiş, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nı sorgulayarak yeniden bir anlaşma yapma yoluna gitmiş, kur manipülasyonu yapmış, ithal ettiği çelik ve alüminyum ürünlerine ek gümrük vergileri getirmiştir. Dünyanın en büyük iki ekonomisi olan ABD ve Çin birbirlerine milyarlarca dolarlık gümrük vergisi kotası getirmiştir. ABD'nin Çin ile girdiği ticaret savaşında, dış ticaret açığını kapatmak, Çin'in sınırlandırılması ve çevrelenmesi gibi hedefleri bulunmaktadır. Ekonomi ve ticarete korumacı politikalar izleyen ABD'ye, uluslararası ekonomide, ticarete ve siyasette; Çin, Fransa, Almanya ve Türkiye gibi devletler tepki göstermektedir.

Dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan ABD; kur avantajını, teknolojiyi, ekonomik ve ticari üstünlüğünü araçsallaştırarak korumacı politikalar izlemektedir. Böylece ABD, yeni korumacılık perspektifinden ekonomik milliyetçiliği ve ticaret savaşlarını kullanarak uluslararası sistemde hegemonik gücünü korumaya çalışmaktadır. Kapitalizmin en önemli ülkesi olan ABD'nin uyguladığı korumacı politikaların, bumerang etkisiyle uzun vadede en büyük zararı ABD'ye vereceği öngörülmektedir. Uluslararası ekonomide serbest ticaret ile karşılıklı bağımlı olan devletler, ABD'nin izlediği politikalara uymaya zorlanmaktadır. Serbest piyasa koşulları doğrultusunda yürütülen uluslararası ticaret, ABD'nin korumacı politikalarından zarar görmektedir. Çalışmada ABD'nin korumacı politikalarının, ABD ile özdeşleşen serbest piyasa ve özgürlük değerleriyle örtüşmediği, nihayetinde bu politikaların ABD'ye ekonomik ve siyasal anlamda kayıplar yaşatacağı sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

The Trump government withdrew from the Trans-Pacific Partnership Agreement, questioned the North American Free Trade Agreement and made a new agreement, manipulated exchange rates and imposed additional customs duties on imported steel and aluminum products. The two largest economies in the world, the USA and China, brought mutually billions of dollars in customs duties to each other. US has targets in the trade war by challenging to China such as balancing the foreign trade deficit, restricting and framing China. China, France, Germany as well as Turkey inclined to react against the USA which follows protective policies in economy and trade, in international economy, trade and politics.

USA which has the largest economy in the World has followed protectionist policies by instrumentalizing the currency advantage, technology, economic and commercial superiority. Thus, the USA tries to maintain its hegemonic power in the international system by using economic nationalism and trade wars from the new protectionism perspective. It is foreseen that the protectionist policies implemented by the USA, which is the most important country of capitalism, will cause the biggest damage to the USA in the long term with the effect of boomerang. Countries that are interconnected with free trade in the international economy are forced to obey and apply the policies guided and derived by the USA. International trade, carried out in line with free market conditions, suffers from the protectionist policies of the USA. In the study, it was concluded that the protectionist policies of the USA do not coincide with the free market and freedom values identified with the USA, and ultimately these policies would cause economic and political losses to the USA over the long term.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çaylı, Ş. ve Babahanoğlu, V. (2020). ABD'nin Küresel Hegemonik Üstünlüğünde Ticaret Savaşlarının Araçsallaştırılması. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 6 (1), Yaz, s. 342-355.

1. Giriş

Nüfus artışı, ulaşım ile bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler dünyadaki ekonomik, ticari, siyasi sistemlerin yeniden kurgulanmasına zemin hazırlamaktadır. Merkantilizm, kapitalizm, sosyalizm gibi sistemler zaman içerisinde devletlerin ihtiyaçları çerçevesinde kendilerini güncellemektedirler. Günümüzde yaşanan gelişmeler dünyanın yeni bir sisteme mi gittiği ya da mevcut sistemlerin evrildiği mi sorularını tartışmaktadır.

Çalışma kapsamında teorik kısımda yer verilen yeni korumacılık kavramı merkantilizmin devamı olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda merkantilizmin evrilerek nasıl bir değişim geçirdiği incelenerek yeni merkantilizm, yeni korumacılık ve ekonomik milliyetçiliğin ortaya çıkış nedenleri araştırılmıştır. Yeni korumacılık ile birlikte uluslararası ekonomik ve ticari sistemde mevcut durum incelenmiş, sonrasında ise ticaret savaşlarının ortaya çıkış sürecine yer verilerek, ABD'nin Çin ile yaptığı ticaret savaşının sonuçları ortaya konulmuştur.

Tek Kutuplu Sisteme geçiş ile birlikte ABD ekonomisi ve ticareti, dünya ekonomisi ve ticareti ile birlikte büyümüştür. Bu birlikte büyüme aynı zamanda ABD ekonomisi ve ticaretinin dünya ekonomisine daha fazla entegre olmasına neden olmuştur. ABD'nin ekonomide ve ticarete sağladığı üstünlük hegemonik üstünlüğünü artırmıştır. 2008 ekonomik krizi ABD ekonomisi ile dünya ekonomisinin birbirine ne kadar entegre olduğunu göstermiştir. ABD'nin Çin ile girdiği ekonomik ve ticari rekabette, hegemonik üstünlüğünü devam ettirmek için kur ve vergi oranları gibi çeşitli unsurları araçsallaştırarak avantaj elde etmeye yönelik politikalar izlediği gözlemlenmiştir. Korumacılığın yeni bir boyutu olarak Trump yönetiminin kur manipülasyonları ve ticaret savaşları ile hala tek kutuplu sistemdeki gibi tek taraflı politikalar izlediği görülmektedir. ABD'yi önceleyen bu tür politikalar ise uluslararası sistemde Çin ve Rusya gibi devletlerin tepkilerine neden olmaktadır.

Bu çalışmada ticaret savaşlarının çıkış noktası irdelenmiş ve ABD'nin Soğuk Savaş sonrası ekonomisini ve ticaretini uluslararası ekonomi ve ticarete çok fazla entegre ederek büyüttiği anlaşılmıştır. Pragmatist ABD dış politikasının ise ekonomik ve ticari üstünlüğünü bir ticaret savaşına dönüştürerek araçsallaştırdığı görülmüştür. Bu aracı kullanan ABD'nin uluslararası sistemde kaybettiği gücü tekrar kazanabilmek için politikalar yürüttüğü anlaşılmıştır. Ticaret savaşları ile birlikte ticaret saptırıcı etkiler ortaya çıkmıştır. Ticaret savaşından en fazla etkilenen ülkeler yine ABD ve Çin olmuştur. Korumacı politikalar uluslararası ticaret olumsuz etkilenmiştir.

ABD'nin aldığı korumacı kararlar hali hazırda iç içe geçmiş olan dünya ekonomilerinin sahip olduğu sorunları azaltmamış, daha da artırmıştır. ABD'den bir süper güç olarak uluslararası sistemdeki sorunların çözümüne yönelik katkı bekleyen diğer ülkeler, ABD'ye karşı güvensizliğin daha da arttığı bir durumla karşı karşıya kalmışlardır. ABD'nin aldığı korumacı kararlara diğer ülkelerde kendi güç ve imkânları çerçevesince kendi ülkelerinin ekonomilerini korumak için daha fazla korumacı politikalar izleyerek cevap vermeye çalışmaktadırlar.

2. Tarihsel Perspektiften Yeni Merkantilizm ve Ekonomik Milliyetçilik

16. yüzyılda Avrupa'da ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte kendisine uygulama alanı bulan merkantilizm, günümüz kapitalist sisteminin temellerini oluşturması bakımından önemsenmektedir. Bu bakımdan merkantilizm özellikle Avrupa'da 15. ve 18. yüzyıllarda ekonomik sisteme egemen olmuş bir akım olarak değerlendirilmektedir. Bir başka yönüyle ise ekonomik sorunların sebep sonuç ilişkisine dayalı çözüm arayışlarının gerçekleştirilmesi merkantilizm ile başladığı kabul edilmektedir (Peker, 2015: 1-2). Paraya ve dış ticarete büyük önem veren merkantilizm, altın ve gümüş paranın tek zenginlik olduğunu kabul etmektedir. Bireylerin değil devletin yararını ön planda tutan merkantilizmde; bireyin gücü elinde bulundurduğu servet ile ölçülüyorsa, aynı durumun devlet için de geçerli olduğu görüşü hâkimdir. Çünkü merkantilist görüşte devlet, bireylerin oluşturduğu topluluklardan başka bir şey değildir. Devlet, elinin altındaki altın ve gümüş stoku durumuna göre güçlü veya zayıf sayılabilmektedir. Ülke içinde değerli madenler üretilmediği sürece ülkedeki kıymetli maden stoklarının artırılabilmesi için dış ticaret yolu kullanılabilir. Dış ticarete ise ülke içerisine dışarıdan daha fazla altın ve gümüş girmesini

teşvik etmek öncelikli politika olarak kabul edilmektedir. Bu politikada bir ülkenin kazancı diğer ülkenin kaybı olduğundan, uluslararası iş birliği yerini ülkelerin çıkarlarının çatıştığı bir duruma dönüşmektedir. Bu noktada korumacılık politikaları devletler tarafından öncelenmektedir (Ülgen, 2000: 85).

Klasik anlamda merkantilizm, başlangıç itibariyle uluslar açısından değerli maden stokunun artırılması gerektiği savına dayanmaktadır. Bu bağlamda merkantilizme göre devletler ihracatı artırırken ithalatı da azaltmaları gerekmektedir. Küresel dünyada gelmiş olduğumuz nokta itibariyle serbest ticareti savunan ulusüstü kurumların varlığına rağmen merkantilizmin savunduğu uygulamalar bir dizi değişikliklere uğramakla birlikte devam etmektedir. Korumacılık politikalarının getirmiş olduğu uygulamalar bu durumu kanıtlar niteliktedir. Zira yeni merkantilist uygulamalara bakıldığında uluslararası ticarete konulan kota uygulamaları, destekler, vergiler gibi birçok yeni geleneksel uygulamalar oldukları görülmektedir. Ancak tüm bunlarla birlikte günümüz küresel ekonomik sisteminde gözlemlenen esas korumacılık politikalarının kur manipülasyonu aracılığıyla uygulanan “ticaret savaşları” olduğu kabul edilmektedir. (Atik, 2012: 14)

Tarihsel perspektiften bakıldığında merkantilizmin realizm, neorealizm, yeni merkantilizm, devletçilik ve ekonomik milliyetçilik akımları gibi farklı biçimlerde devam ettiği görülmektedir. Merkantilizmde devlet ile piyasa, ekonomi ile politika iç içe geçerek karşılıklı bağımlılık ve etkileşim söz konusudur. Bu bağlamda merkantilist düşünce refah düzeyini ticaretin aksine devlet politikalarının bir hedefi olarak görmektedir. Tarihsel süreçte merkantilizm ile realizm tek bir düşünce grubu gibi ele alınmaktadır. Bu durumun nedeni olarak realizmin de merkantilizm gibi politikanın güç, devlet, ekonomi ve piyasa kavramlarının etkileşimlerini ve karşılıklı bağımlılıklarını kabul etmesidir. Yeni merkantilizm ise korumacılık anlayışını salt dış ticaretle sınırlı tutmayarak para ve maliye politikalarını içine alan merkantilist bir düşünce akımı olarak kabul edilmektedir. Bunun temelinde ise ekonomik milliyetçilik yatmaktadır. (Soylu, 2019: 35)

Bugünkü uygulanan gümrük tarifelerinin temelleri merkantilizm devrinde atılmıştır. Gümrük tarifeleri, ithalat kısıtlamaları, ihracat desteklemeleri, kamu iktisadi teşebbüsleri, devlet tekelleri gibi ekonomik politikalar ve kurumlar merkantilistlerin ekonomi politikalarına katkısı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte merkantilizmin iç gümrükleri kaldırması, modern bir milli ekonomi kavramının gelişmesine katkı sunmuştur. Ticari kapitalizmin ortaya çıkmasını sağlayan merkantilizm, geçerli olduğu yüzyılların dışında da ekonomi politikasına belli ölçülerde etki etmiştir. (Aydemir vd., 2006: 156)

Yeni merkantilizm; ticari kapitalizmin son zamanlarda ortaya çıkmış modern bir türü olarak kabul edilirken, ihracatı destekleyip ithalatı baskılayan, iç tüketimi azaltan, sermaye dolaşımını denetime tabi tutan ve kur kararlarını merkezileştiren bir politika rejimi olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada yeni merkantilist politikaların amacı, iktidarların nakit döviz rezervlerini attırmak ve daha etkin parasal ve mali politikalar uygulamak şeklinde sıralanabilmektedir. Bu kapsamda yeni merkantilizm odağından yer alan politikalar genellikle yüksek tarifeler ve ithalat sınırlamaları şeklinde ortaya çıkan korumacı tedbirlerdir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, yerli üreticiyi koruyan, dışa bağımlılığı sona erdiren bir sanayi politikası, sabit döviz ve özerk para politikası gibi uygulamaların yeni merkantilizmin politik araçları olduğu söylenebilir. (Kalaycı, 2012: 160-161)

İngiltere ve daha sonra ABD'nin dünya ekonomisinde ekonomik ve siyasal bakımdan egemen güç olana kadar korumacı politikaların, egemen güç olduktan sonra ise serbest ticaretin savunulduğu kozmopolit liberal politikaların kullandığı görülmektedir. Bu bakımdan gelişmiş ülkelerin liberal politikaları desteklemelerinin altında yatan düşünce insanlığın genel refahının artırılmasından ve dünya barışına katkı sağlamaktan ziyade egemen güçlerin uluslararası iktidarını güçlendirecek bir üretim tekeli oluşturma hedefleridir. Dünya ticaretinde gelişmiş ülkeler için “kozmpolit” liberal politikaların “milli” çıkarları açısından uygulanması gerekli görülmektedir. Ancak madalyonun diğer bir tarafından bakıldığında gelişmekte olan ülkeler açısından bu tür politikaların ekonomik milliyetçiliğe konu olan refah, kendine yeterlilik, itibar, ulusal kültür gibi değerler noktasında kayıplara neden olmaktadır. Bu bağlamda bir ülkenin uyguladığı korumacı tarzdaki ekonomik politikalar milliyetçi politikalar olarak nitelendirilmektedir. (Erkişi, 2017: 835-836)

Ekonomik milliyetçilik, dünyanın birçok farklı yerinde ortaya çıkan modern bir korumacılık biçimidir. Korumacılık; ulusal güvenlik dışındaki nedenlerle malların, hizmetlerin, sermayenin veya insanların serbest dolaşımına karşı muhalefet olarak kabul edilebilir. Ekonomik milliyetçiliği savunanlar serbest ticareti kınamakta ve küreselleşmeyi her zaman eleştirmektedirler. Bu kapsamda küreselleşmeyi ülkeyi etkileyen ekonomik, sosyal ve kültürel hastalıkların sorumlusu olarak kabul etmektedirler. Ekonomik milliyetçilik, ulus devletler arasındaki ekonomik engellerin kaldırılmasını sağlayan küreselleşme güçlerine ters düşmektedir (Cooper, 2007: 4). Ekonomik milliyetçilik kavramı özetle korumacılığın güncel tanımlaması içerisine dâhil edilmektedir. Bu bakımdan ekonomik milliyetçilik kavramı ile hegemon güç olma veya hegemon gücü devam ettirme arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Bu nedenle hegemon gücü oluşturabilmek için nelerin gerekli olduğunun belirlenmesi gerekmektedir (Yılmaz vd., 2018: 13). Uluslararası ilişkilerde pozitivist kurama göre hegemonya, belirli bir coğrafyada ya da faaliyet alanında bir devletin diğer devletler üzerinde ekonomik ve/veya askeri unsurlar aracılığıyla hâkimiyet kurması olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda yeni liberal görüşe göre bir devletin hegemon güç olması için üç temel gereksinime ihtiyacı vardır. İlk devletlerarası ekonomik ilişkileri yönetebilmesi gerekmektedir. Bunun için hegemon gücün ham maddeleri, sermayeyi ve piyasayı kontrol altında tutabilmesi, nitelikli malların üretiminde rekabette üstün konumda olması ve diğer bütün devletlerden görece güçlü olması gerekmektedir. İkinci olarak, hegemon gücün politik ekonomiyi yönetme adına istekli olması gerekmektedir. Son olarak, hegemonik gücün dünya genelinde başat olmasa da yeteri düzeyde askeri güce sahip olması gerekmektedir (Karacasulu, 2009: 58).

Liberalizm ve ekonomik korumacılık iki zıt eğilimli yapıdadır. Bugün gelinen nokta itibariyle ticaretin hiç bu kadar serbest ve ekonomik bağımlılığın ise hiç bu kadar yüksek olmadığı söylenebilir. Gümrük tarifeleri II. Dünya Savaşı sonrası keskin bir düşüş göstermiş, birçok ekonomide yabancı sektörler genişlemiş ve uluslararası rekabet artmıştır. Bu durum ekonomik açıklığa karşı ekonomik kapalılık eğiliminin güçlenmesine neden olmuştur. Oligopolcü rekabetin öneminin artması ile birlikte yeni korumacılık yoluyla ekonomik kapalılık, endüstriyel politikalarla iç içe geçmiş ekonomik milliyetçilik ve stratejik ticaret politikası uygulamaları mümkün hale gelmiştir. Bu güçler arasında kurulacak nihai denge ise belirsiz olarak nitelendirilmektedir (Gilpin, 2008: 280). Uluslararası ticaret hiçbir zaman tek bir politika etrafında şekillenmemiştir. Devletler çıkarları doğrultusunda bazen korumacı politikalar uygulamış, bazen de serbest ticareti savunarak liberal politikalar uygulamışlardır. Uluslararası ticarete merkantilizm ile başlayan ulusal politika yapımı yerini ticari liberalizme bırakmıştır. Ancak devletler ticari liberalizmin çözüm üretmediği alanlarda ve kriz dönemlerinde yeniden eskiye dönerek korumacı politikalar uygulamaktadır (Ünay vd., 2018: 25).

Uluslararası ekonomik düzen, küreselleşme ile her ne kadar liberalleşmiş görünse de günümüze değin merkantilist eğilimler pek çok alanda kendisini göstermektedir. Bu alanların en önemlilerinden biri doğal kaynaklar ve enerji sektörüdür. Geleneksel merkantilist dönemin en önemli maddeleri olan altın ve gümüşün yerini petrol ve doğalgaz almaktadır. Doğal kaynak rezervleri her coğrafyada eşit bulunmadığından uluslararası ekonomi politik yapıda devletlerin rekabeti gittikçe artmaktadır. Bir “sıfır toplamı oyun” olarak nitelendirilen bu rekabet, geleneksel olandan öte günümüz dünyasında dış yatırımlar şeklinde kendini göstermektedir. Orta Asya’dan Afrika ve Latin Amerika’ya kadar kaynak zengini coğrafyalar büyük enerji tüketicisi ülkelerin baskısı altında bulunmaktadır (Şimşek, 2019: 107). Makro açıdan olay incelendiğinde enerjinin, ekonomideki toplam hacminin (arz-talep) büyüklüğü bu durumu kanıtlar niteliktedir (Tutgun, 2019: 52).

3. ABD’nin Hegemonik Üstünlüğü ve Çin ile Olan Ekonomik Rekabeti

ABD uluslararası siyasette sahip olduğu gücün etkisiyle çıkarlarını maksimize etmek adına çok farklı yaklaşımları tercih edebilmektedir. Bu durum bazen çok taraflılık, uluslararası barış ve iş birliği, özgürlük ve demokrasi, insan hakları, uzlaşma ve diplomasi gibi idealist argümanlar üzerinden sağlanırken bazen de tek taraflılık, çevreleme, güç kullanımı, ambargo gibi realist araçları üzerinden gerçekleştirilmektedir (Akbaş vd., 2018: 485). Bu değerleri içinde barındıran demokrasi endeksi açısından da ABD’nin üst sıralarda yer alması gücünü artırmaktadır (Tutgun vd., 2019: 68). ABD’nin bugün dünyanın en büyük

ekonomilerinden biri olmasının arka planında sahip olduğu değerler yer almaktadır. Serbest piyasa, girişimcilik özgürlüğü, insan hakları, hukukun üstünlüğü, liberal değerlerin varlığı ABD'yi bugünkü büyüklüğe ulaştıran değerlerin başında gelmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde sosyalizmin güç kaybetmesi ile birlikte kapitalizmin en büyük savunucusu olan ABD, tüm dünyaya liberal değerleri yaymaya yönelik politikalar izlemiştir. Bu kapsamda serbest piyasa ekonomisinin tüm dünyada yayılması için mücadele vermiştir. Serbest piyasaya dayalı ekonomilerin artması ile birlikte ABD, uluslararası ekonomiye daha fazla entegre olmuştur. Uluslararası ekonomide ise ekonomilerin karşılıklı bağımlılıkları hiç olmadığı kadar artmıştır. Bu durumu destekler veriler aşağıda tablolar yardımıyla gösterilmektedir.

Tablo 1: ABD ve Dünyanın Toplam İhracat ve İthalat rakamları

Yıllar	ABD İhracatı (Milyon Dolar)	ABD İthalatı (Milyon Dolar)	Dünya Toplam İhracatı (Milyon Dolar)	Dünya Toplam İthalatı (Milyon Dolar)
2013	1.579.593	2.329.060	18.950.647	19.049.527
2014	1.620.530	2.412.550	18.984.510	19.130.685
2015	1.502.572	2.315.301	16.530.568	16.787.026
2016	1.451.011	2.250.154	16.030.540	16.284.921
2017	1.546.273	2.408.476	17.731.864	18.043.287

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (2019a).

ABD'nin benimsediği ve teşvik ettiği ticaret politikalarının insanlığın ortak çıkar ve refahına olduğu ileri sürülüyor olsa da ABD'nin daha karlı olduğu söylenebilir (Turaman ve Çelik; 2018:125). Tablo 1'de görüldüğü gibi dünya ekonomisi içerisinde gerçekleştirilen ihracatta ve ithalatta ABD'nin önemli bir payının bulunması bu durumu destekler niteliktedir. ABD'nin ihracatı arttıkça tüm dünyanın toplam ihracatı artmıştır. Aynı şekilde ABD'nin ihracatı azaldıkça da tüm dünyadaki toplam ihracat azalmıştır. ABD sahip olduğu bu ekonomik büyüklüğü araçsallaştırarak diğer devletler üzerinde ekonomi politik tahakküm kurmaya çalışmaktadır.

Günümüz ticari düzenin oluşumunda ve devamında ana etken olan ABD ve bu ticari düzen sayesinde daha da güçlenerek yükselen güç konumunda olan Çin arasında ticari konularda gerginlikler yaşanmaktadır. Küresel sistemde her geçen gün daha da güçlenen Çin'in, ABD'nin liderliğine talip oldukça yaşanan gerilimlerde devam edecektir. "Tukidides Tuzağı" olarak da nitelendirilen ABD ile Çin arasında ki rekabet ve gerginlik, iki ülke arasındaki ilişkilerin bir süre sonra meydan okumaya dönüşmesinin ve çatışmaya varmasının kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. (Aran, 2018: 6)

18. ve 19. yüzyıllarda dünyada egemen olan Avrupa odaklı jeopolitik güç dengesi her iki dünya savaşından sonra ilk defa farklı bir coğrafyada güç merkezi olan ABD'ye kaymıştır (Furuncu vd., 2019: 1726). Günümüzde geline nokta itibariyle ABD, ekonomik olarak birtakım sorunlar yaşamakla birlikte hala askeri ve ekonomik varlık olarak bir güç merkezi olmaya devam etmektedir. Gelecekte, ABD ekonomisinin büyümeye devam edeceği ve ordusunun da bir süre daha dünyanın en güçlü ordusu olmayı sürdüreceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte diğer güçlerinde yükselişi ile birlikte ABD'nin askeri ve ekonomik üstünlüğünün önümüzdeki on yıllarda azalacağı söylenilebilir (Art, 2010: 359).

21. yüzyıl ile birlikte ABD'nin küresel gücüne karşı birçok zorluk ve tehdit ortaya çıkmıştır. ABD'nin küresel ekonomik hegemonyası hızla doğuya kayma eğilimi göstermekte, imalat, enerji tüketimi ve ihracat üzerindeki küresel tahakkümü ise Çin tarafından elinden alınmaktadır. Aynı zamanda Çin, ekonomisinin hızlı bir büyüme göstermesi ile birlikte ordusunu hızla modernize etmektedir. ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci askeri harcamasına sahip olan Çin'in barışçıl askeri yükselişi, ABD'nin gelecekteki askeri egemenliğini de zedeleyecek gibi görünmektedir. 11 Eylül sonrasında korku politikaları ile birlikte Afganistan ve Irak'taki savaşlarda ABD, yaşam ve para bağlamında büyük kayıplar yaşamıştır. Büyük ekonomik durgunluk, bütçe açığı, borçlar, Ortadoğu'daki istikrarsızlık, nükleer

silahlanma, İran ve Kuzey Kore'ye uygulanan angajman ve diğer birçok faktör, ABD'nin küresel hegemonyasını zora sokmaktadır. (Khan, 2015: 193)

Bonapart Napolyon'un Çin'i uyuyan bir deve benzetmesi ve uyandığı zaman dünyayı sarsacağı sözü bugün gerçek olmaktadır. Çin, 1950'lerde Kore'de askeri çatışmaya girmiş, 1960'larda nükleer bir güç olmuştur. 1971'den sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin daimî bir üyesi olan ve Soğuk Savaş politikalarında kilit bir aktör olan Çin, küresel politik ekonomiyle yeniden birleşmesi ile daha da önemli bir ülke konumuna gelmiştir. Hindistan, Vietnam ve Sovyetler Birliği ile geçmişte yaşadığı askeri deneyime dayalı ilişkiler, Çin'in; Japonya, Tayvan ve Güney Asya'daki potansiyel çatışma ihtimalleri noktasında tedbirli davranmasına neden olmaktadır. Sahip olduğu potansiyel ile bugün dünyada dikkatle izlenen Çin, Batı'yı ve özellikle ABD'nin tahtını sarsmaktadır. (Breslin, 2007: 1)

Çin'in reformlarının 1979'dan itibaren başlamasıyla birlikte ABD, Çin'i liberal uluslararası düzene entegre etmeye çabalamakta ve aynı zamanda modernleşmesine katkı sunmaktadır. Çin ekonomiden başlamak üzere liberal bir iç düzen geliştirerek, zamanla ABD destekli liberal uluslararası düzeni kabul ederek büyümüştür. Çin, piyasa ekonomisine sahip olduğunu inkâr etmemekte, aksine piyasa ekonomisine yönelik reformlar gerçekleştirmektedir. Gösterdiği büyüme başarısı ile birlikte Çin, liberal ticaret sisteminin diğer üyeleri ile iş birliği geliştirmiş ve ABD ile daha da yakınlaşmıştır. (Arase, 2015: 1)

Dünya ekonomisi için kilit ülkelerden biri olan Çin, genellikle dünyanın fabrikası olarak anılmaktadır. Hiç şüphe yok ki çok büyük miktarda ucuz ürünü sağlamasaydı bugün dünya ekonomisi hâlihazırda olduğundan daha durgun olabilirdi. Bu nedenle eğer ABD'nin, Çin'i çevreleme politikası başarılı olsaydı Çin'e zarar verdiği kadar kendine de zarar verebilirdi. ABD, en fazla borç veren devlet olmaktan en fazla borçlu olan devlet konumuna doğru evrilmektedir. Bu bağlamda her yıl Çin'den gelen ucuz ve çok miktarda malı ithal etmeseydi, ABD halkı ve ekonomisi bugünkü olanaklara sahip olamayabilirdi (Khan, 2013: 191). ABD şirketleri ortak girişimlerle ve doğrudan olmak üzere Çin'e yatırımda bulunmaktadır. ABD siyasetinde ağırlığı olan şirketler bu yatırımlarla ABD-Çin arasında önemli bir çıkar ilişkisi bina etmektedir. Çinli firmaların ABD'ye küçük ölçekli doğrudan yatırımları kısıtlıdır. 2012 itibariyle ise Çin'in büyük ölçekli doğrudan yatırımları için ABD'deki koşullar daha da olgunlaşmıştır (Lieberthal vd., 2012: 41). Dünyanın en büyük enerji tüketicisi ve dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumunda olan Çin'in ekonomik büyüme başarısı kapitalist dünyanın küresel pazarlarına olan bağımlılığından ayrı düşünülemez. Dünyayı en fazla kirleten ülke unvanını da taşıyan Çin, sahip olduğu ekonomisi ile son yıllarda küresel bir süper güç olma yolunda hızlı bir şekilde büyümüştür. Bu büyüme Çin'in enerjiye olan iştahını daha da kabarttığı gibi kendine özel bir ideolojiye bağlı kalma durumu da sona erdirmiştir (Steeves vd., 2016: 651).

Batı hegemonyasına karşı çıkan birçok devlet uluslararası ilişkilerin çok kutuplu olmasını talep etmektedir. Küba, Nikaragua, Venezuela ve Ekvator'daki iktidarlar dünyadaki sosyal hareketler ile yakın iş birliği halindedir. Çin, Hindistan ve Rusya gibi güçlenen ve büyüyen devletler artan ekonomik güçleri ile birlikte dünyada değişimi teşvik etmek ve küresel bir kurumsal çerçeve oluşturmak için çalışmaktadır. Bu bağlamda Brezilya ve Güney Afrika da davet edilerek BRICS uluslararası örgütü oluşturulmuştur (Komlosy, 2016: 474). Çin'in, dünyadaki politik gücünü genişletmek için kullandığı mekanizmalardan birisi de BRICS'tir. Çin'in ABD'ye meydan okumayacağına dair birçok sözüne rağmen gelecekteki belirsizlik, bu iki devlet arasındaki güç boşluğunu 21. yüzyılın ilk on yılında belirgin ve hızlı bir şekilde azaltmıştır. Bundan daha da önemlisi bölgesel devletler, ABD hegemonyasının göreceli olarak azalması ile yükselen Çin arasında kalmış bulunmaktadır (Chen, 2014: 22).

Çin'in Doğu Asya'daki ekonomik ve askeri gücü kapsamında küresel ekonomide ve politikada etkinlik gücü artmaktadır. Bu durum ABD ve Çin arasındaki ekonomik ve siyasi çatışmaların ortaya çıkma riskini artırmaktadır. Çin'in yükselen gücüne karşı cevap vermek isteyen ABD, Tayvan üzerindeki korkutma ve savunma politikaları nedeniyle Çin'le karşı karşıya gelmektedir. Yükselen bir güç olan Çin'in dünya sisteminde daha fazla yer edinme talebi karşısında tarihte hep yaşandığı üzere egemen güçlerin pozisyonunu hemen terk etmediği gibi, süper güç ABD'nin de hemen pozisyonunu paylaşması mümkün

gözükmemektedir. Önümüzdeki yıllarda iki devlet arasında yaşanacak olan muhtemel çatışma riski ve politik sürtüşmelerin devam edeceği olası görülmektedir. (Art, 2010: 360)

Tablo 2. ABD ve Çin'in Temel Ekonomik, Sosyal ve Askeri Göstergelerinin Karşılaştırılması (2018)

	Çin	ABD
İşsizlik Oranı %	3.8	3.9
Reel GSYİH büyümesi (Yıllık yüzde değişim)	6.6	2.9
GSYİH (Milyar Dolar)	13.368	20.580
Kişi başına düşen GSYİH, cari fiyatlar (Kişi başına ABD doları)	9.580,20	62.868,90
Ortalama tüketici fiyatları Enflasyon oranı (%)	2.1	2.4
İhracat (Milyon Dolar)	2.501.333,58	1.664.237,80
İthalat (Milyon Dolar)	2.134.026,45	2.542.732,78
Doğrudan yabancı yatırım (ABD doları)	203.492.014.029	258.390.000.000
Nüfus	1.392.730.000	327.167.000
Askeri Harcamalar (ABD Doları)	249.996.900.635,1	648.798.273.000

Kaynak: IMF ve Dünya Bankası verilerinden faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü üzere dünyanın en büyük nüfusuna sahip Çin, nüfusunu üretimin maliyetini düşürme noktasında avantaja dönüştürmektedir. Kişi başına düşen milli gelir noktasında, ABD'nin çok fazla gerisinde bulunmaktadır. ABD kişi başına düşen milli gelirdeki üstünlüğünü ekonomik büyüklüğe ve doğrudan yabancı yatırımlara da yansıtmıştır. Çin'in 2018 yılında 2.5 trilyon doları geçen ihracatı, 2.1 trilyon dolar civarındaki ithalatından daha fazla gerçekleşmiştir. ABD'nin ise 2018 yılında 2.5 trilyon doları geçen ithalatı, 1.6 trilyon civarındaki ihracatından daha fazla gerçekleşmiştir. Dış ticarete iki devlet açısından toplama baktığımızda Çin dış ticarete fazla verirken ABD'nin ise dış ticaretteki açığı artmıştır. Gelişmekte olan Çin ve gelişmiş bir ülke olan ABD'nin askeri harcamalarına bakıldığında ABD'nin Çin'in iki buçuk katından fazla askeri harcama yaptığı görülmektedir.

Çin ve ABD 2018'in ortasından beri karşılıklı uyguladıkları tarifelerle birbirlerine misillemede bulunmaktadırlar. ABD ithalatı bu tarifelerden etkilenmiştir. ABD'nin Çin'e yönelik tarifeleri, tarifeli ürünlerin ithalatında yüzde 25'in üzerinde azalma ile sonuçlanmıştır. Çin'in ABD'deki ihracat kayıpları ticaret saptırıcı etki ortaya çıkarmış ve ABD diğer ülkelerden daha fazla maliyetle daha fazla ürün almaya başlamıştır. ABD'li tüketiciler daha yüksek fiyatlarda tüketim yaparken, Çin'li üreticiler ise daha fazla maliyete katlanmak zorunda kalmışlar ve her iki ülkede bu ticaret savaşından zarar görmüşlerdir. (Nicita, 2019: 1)

4. Korumacılığın Yeni Bir Boyutu Olarak Trump'ın Kur Manipilasyonları ve Ticaret Savaşları

Bugünün ticaret savaşlarının en önemli saldırı ve savunma araçları arasında uluslararası ticarete uygulanan korumacı politikalarıdır. Uluslararası ticaretin serbest bir şekilde yapılması gerektiğini savunan liberal politikalar, ticaret savaşları ile birlikte merkantalist politikalara tekrar dönüşmektedir. Ticaret savaşları ile birlikte uluslararası ticaret devletlerin karşılıklı olarak kazanç sağladığı durumdan sıfır toplamlı bir duruma evrilmektedir. Bir başka ifade ile bir devlet uluslararası ticaret ile kazanırken karşı taraf kaybetmek durumundadır (Yılmaz vd., 2018: 22). Devletler; gümrük tarifesi, miktar kotası, kur müdahalesi gibi birtakım araçlarla uluslararası ticarete korumacı politikalar uygulayabilmektedir.

İthalatın azaltılması, yerli üreticinin korunması, yerli üretimin desteklenmesi ve dışa bağımlılığın azaltılması gibi çeşitli biçimlerde ortaya konulan korumacı politikaların asıl amacı ekonomik etkenlerdir. Her ne kadar ticaret savaşlarının birer aracı olan bu korumacı politikalar temelde ekonomik kökenli olsalar da zaman zaman güvenlik veya siyasal nedenlerden ötürü ortaya çıktığı da görülebilmektedir. Bu bağlamda ticaret savaşlarının en önemli silahının korumacı politikalar olduğu söylenebilir (Aytekin vd., 2018: 854-855).

Tarihin belirli dönemlerinde meydana gelen küresel krizlerin ve savaşların, liberal ülkeler tarafından bile korumacı politikaların uygulanmasına yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda 2008 Küresel Finansal Kriz'i bu tarz krizler sırasında genellikle ithalatı azaltma ve ihracatı teşvik edici önlemler uygulandığı gerçeğini ortaya koyan en çarpıcı örneklerdendir. Küreselleşme nedeniyle, korumacı önlemler uygulamasının daha derin bir krize yol açtığı açıktır. (Demir vd., 2017: 154). 2008 krizinden sonra G20; yatırım, mal ve hizmet ticaretinde yeni engeller getirmekten kaçınacağına dair söz vermiştir. Bununla birlikte geline sürece bakıldığında hükümetlerin bu sözü yerine getirmediği gibi çok daha fazla korumacı önlemlerin alındığı açık bir şekilde ortadır (Stellinger, 2016: 50).

Ekonomik ve finansal krizler ABD tarafından uygulanan politikalar ve sahip olduğu hegemon güç üzerinde zorunlu değişimlere neden olmaktadır. ABD'nin politikalarında gözlemlenen değişimlerin temelinde müttefiklerinin yaşadığı ekonomik sorunların da yer aldığı söylenebilir. Özellikle Japonya ile AB ülkelerinin yaşadığı 2008 krizi ABD'yi olumsuz yönde etkilemiştir (Akbaş, 2011: 1). Bu bağlamda 2008 krizinden sonra başta ABD olmak üzere Avrupa ve gelişmekte olan ülkelerde korumacılığa dönük adımların hızla atıldığı görülmektedir. Dünyada korumacı politikaları uygulayan devletlerin sayısında yaşanan bu hızlı artış, ekonomik milliyetçilik tartışmalarının yeniden başlamasına neden olmuştur (Yiğenoğlu, 2016: 35).

ABD, çelik ve alüminyum ticaretine uyguladığı gümrük tarifeleri ile ticaret savaşlarını başlatmıştır. Bu durumdan şüphesiz en çok etkilenenler ihracatçı ülkeler olmuştur. Küreselleşme ile birlikte etkileşim içerisinde olan uluslararası ekonomik yapılarda bir ülkenin ithalatı bir başkasının ihracatı olmaktadır. Bu bakımdan sıfır toplamlı bir oyunu simgeleyen ticaret savaşları komşudan çal mantığına dayanmaktadır. Bu durum kapitalist ekonominin yapısına aykırıdır. Zira 2008 krizinden sonra yeni bir ekonomik düzen kurulamamıştır. Uluslararası ekonomi halen hassas dengeler üzerinde seyretmekte ve kırılgan yapısını sürdürmektedir (Kızıldere, 2018: 1070). Bu bakımdan küresel düzeyde yaşanan ekonomik krizlerin gerek uluslararası gerek ulusal düzeyde faaliyete bulunan aktörleri genellikle güçsüzleştirdiği söylenebilir (Akbaş, 2010: 22). Çin'de ticaret savaşından en çok etkilenen sektörler arasında makine, elektrik-elektronik, mobilya, oyuncak ve otomotiv yan sanayi sayılmaktadır. Çin, bir taraftan ABD ile görüşmeler gerçekleştirmekte diğer bir taraftan Vietnam, Tayvan ve Meksika gibi ülkeler üzerinden ürünlerin menşeyini değiştirerek, ABD'ye ihracat yaptığı görülmektedir. Çin'in ABD'ye ihracatı, ABD'nin korumacı politikaları nedeniyle 2019'un ilk üç ayında %12 azalarak 62,21 milyar dolara gerilemiştir. (Ticaret Bakanlığı, 2019b: 8)

ABD hegemonyasının zayıflaması ile birlikte çatışan ekonomik ve siyasi çıkarlar dünya ekonomisinde uluslararası iş birliği ve çoğulcu liderlik ihtimalini zayıflatmaktadır. Ulusal ekonomiler, ekonomik işlemlerde karşılaştırmalı üstünlük ve küresel dağılımdaki değişimlere ayak uydurmaya direnme eğilimindedirler. Devletlerin ulusal önceliklerini uluslararası normların üstünde konumlandırmaları fazlasıyla bağımlı uluslararası ekonominin devamı açısından önemli sorunlar içermektedir. Devletlerin kısa dönemli karlarından, istikrarlı uluslararası ekonominin getireceği daha büyük hedefler lehine vazgeçmemesi ve yurtiçi kurumların uyumunun gerçekleştirilememesi ekonomik liberalleşmeyi engelleme durumunu söz konusu hale getirmektedir. (Gilpin, 2008: 488)

ABD, küresel ve bölgesel aktörlerle konjonktürel sebeplere dayanarak bazen iş birliği bazen de çıkar çatışması yaşayabilmektedir (Akbaş vd., 2019: 2226). Trump'ın ticari anlaşmazlıklara tek taraflı yaklaşımı, sorunlu bir bakış açısı olarak kabul edilmektedir. ABD'nin Çin ile ticaretinde ekonomik şikâyetler ne olursa olsun, tek taraflı tarife tehditlerini kullanması bir hata olarak görülmektedir. Uygulanan tarifelerin, üreticiler ve küresel tedarik zincirlerinin yanı sıra ABD'li tüketicilere de elde

edebileceklerinden çok daha fazlasını kaybettirmesi söz konusudur. Bu yaklaşımın Çin ile ABD arasında kontrol dışı bir reaksiyonu da ortaya çıkarma riski bulunmaktadır. Gelişmiş ekonomilere ve yeni gelişen pazarlara zarar veren bu durum, sistematik olarak uluslararası ekonomik kuralları ve istikrarı olumsuz etkilemektedir. Trump yönetiminin Almanya, Meksika gibi önemli ticaret ortaklarına karşı kullandığı kibirli ses tonu Çin'i de rahatsız etmektedir. (Jiming vd., 2018: 4)

Trump, başkanlık kampanyası sırasında üretimi denizaşırı ülkelerden geri getirerek ABD ekonomisini canlandırma vaatlerinde bulunmuştur. Trump, Çin'in ekonomi politikalarından ve yabancı işletmelere yönelik uygulamalarından şikâyet etmiş, kur manipülasyonu ile Çin'i suçlamış ve Çin'in sürekli yükselişiyle ilgili endişelerini dile getirmiştir. Trump yönetimi Çin'den gelen ürünlere yerli üreticiyi korumak için ek vergiler koyarak, Çin'i bu politikalarla hedef haline getirmiştir. Trump yönetimi Çin ile devam eden ticari açığı azaltmak için, yüksek teknoloji sektörü başta olmak üzere birçok sektörde Çin mallarına çeşitli tarifeler uygulamıştır. (Yi vd, 2018: 6)

ABD tarafından alınan kota ve ek vergi koyma kararları Trump yönetiminin "izolasyonist" bir anlayış ile iç politikada yerli üreticiyi destekleme hedefinin olduğunu göstermektedir. ABD'nin bu kararları Çin'in reaksiyon göstermesi ile birlikte ithal ürünlere ek vergi getirme noktasında alınan ilk ve son kararı değildir. Aynı zamanda ABD'nin Çin ile yaptığı ticarete 350 milyar doları aşkın bir ticaret açığının bulunması, ABD iç politikasında ticaret savaşlarının sürdürülmesi konusunda desteğin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Trump yönetiminin ithal ürünlere ek gümrük vergisi getirilmesi kararını açıklanmasından sonra Çin, 50 milyar dolar değerindeki 106 çeşit ABD menşeli ürüne ek vergi getirildiğini ilan etmiştir (Aydoğan, 2019: 4). ABD Temmuz 2018 – Aralık 2019 tarihleri arasında 550 milyar dolar değerinde ithalatı kapsayan dört farklı ürün listesini yayımlayarak Çin'e karşı ek gümrük vergileri koymuştur. Bu ek gümrük vergileri karşısında Çin, misilleme yaparak ABD'den ithal edilen toplam 185 milyar dolar değerinde ithalatı kapsayan dört farklı ürün listesi yayımlayarak ilave gümrük vergilerini uygulamaya koymuştur. (Ticaret Bakanlığı, 2019c)

Kur savaşları, bir ülkenin devalüasyon yoluyla para biriminin değerini düşürerek ihracatta görece avantaj elde etmesi ve yüksek kur ile ithalatı kısıtlama stratejisi uyguladığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan rekabetçi devalüasyonlar ile bir ülkenin bir başka ülkeye yönelik gerçekleştirdiği kur savaşları, uluslararası ekonomide en yıkıcı ve korkulan sonuçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. (Çetiner vd., 2019: 342)

Günümüzde yaşanan kur savaşlarının en büyük nedeni 2008 küresel krizi olarak kabul edilmektedir. Bu savaşın en önemli cepheleri Pasifik (Dolar-Yuan), Atlantik (Euro- Dolar) ve Avrasya (Euro-Yuan) cepheleri olarak belirtilirken, en önemli aktörleri ise ABD ve Çin olarak kabul edilmektedir. Bugün yaşanan kur savaşının en önemli silahı olarak ABD'nin karşılıksız para basması, düşük faiz politikaları ve rekabetçi devalüasyonlar olarak sıralanmaktadır. (Yalçınkaya vd. 2019: 710)

Kur Savaşlarına taraf olan bir diğer ülke de Çin'dir. Çin kriz öncesinde para birimi Yuan'ı ABD Doları'na endeksleyerek haksız rekabetin başlamasına neden olmuştur. Böylelikle dolarda yaşanan değer kaybıyla birlikte Çin ekonomisi daha avantajlı bir pozisyona gelmiştir. Bu durum Çin mallarını uluslararası ticarete görece ön plana çıkarmıştır. 2008 krizinin ardından ülkelerarası dış açık dengesizliklerinin azaltılması ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu durum, ABD ve Çin arasında kur savaşlarının yaşanmasına neden olmuştur. Kriz ortamının kısa sürede son bulacağı söz konusu olmadığı anlaşılmasıyla birlikte ABD, Çin'e para biriminde düzeltmeler yapması gerektiğini dile getirmekte ve Çin'den yaptığı ithalatı azaltmak amacıyla Çin'in para birimini değerlendirmesini istemiştir. Fakat Çin avantajlı durumunu korumak için tutumunu devam ettirmiş, 2011 sonu parasının Dolar'a endeksliğini kaldırarak, piyasa koşullarına bırakmıştır. Bu dönemde Çin'in sahip olduğu 2.5 trilyon doları aşan döviz rezervlerini, kur manipülasyonu için kullanmaya devam ettiği görülmektedir. (Pınar vd., 2013: 7)

2010 yılı sonrasında küreselleşmenin de etkisi ile başlayan ve hala içerisinde olduğumuz kur savaşlarında Çin, parasının değerini düşürerek ticari üstünlüğü elde etme çabasını taşıırken, Japonya düşük faiz politikaları ile karşılık vermiştir. ABD ise Çin'e karşı korumacı politikalar uygularken bir yandan da parasal genişleme yoluna gitmektedir. Bu sayede biriken dolar bolluğu enflasyona neden olmaktadır. Çin

parasal genişlemeler karşısında enflasyon sorunu ile karşı karşıya kalmış buna rağmen kurun değerini yükseltme yoluna gitmemiştir. (Yalçınkaya vd., 2019: 761)

İki kutuplu dünya ve soğuk savaş sürecinde NATO'nun oluşumu ve şekillenmesinde fevkalade istifade eden ABD, adeta hegemonik gücünün en önemli alt yapısını bu tarihi iklim zemininde öncülüğünü yapmış olduğu NATO sayesinde elde etmiştir denilebilir. (Aydın, 2019:719-735) Bu bağlamda ticaret savaşlarını başlatan en önemli aktör olarak ABD'nin izlediği politikalarının arka planında ekonomik nedenlerden ziyade, hegemonik üstünlüğünü kaybetmeye başlaması ile birlikte bu gücü yeniden elde etme hedefleri olduğu söylenmektedir (Yılmaz vd., 2018: 22). Trump'ın takip etmiş olduğu bu yeni korumacılık anlayışı güvenlik kavramının ne kadar genişlediği ve derinleştiğinin ilginç bir örneğini oluşturmaktadır. İletişim ve ulaşım araçlarının dünyayı bir köy haline getirdiği yirmi birinci yüzyılda küreselleşme ile birlikte geleneksel güvenlik anlayışı adeta farklı bir biçimde uyanma ve dirilme noktasından kendine bir mecra arıyor (Aydın, 2018:115-129). Sıfır toplamlı bir oyun olarak değerlendirilen ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşının, Çin'in yükselişini engelleyemeyeceği değerlendirilmeye başlanmıştır. Çin, teknoloji transferleri, ticaret fazlası gelirleri ve büyük projelerin yanı sıra dünyaya yayılma stratejisiyle kendine alternatif bir kutup oluşturma gayreti içerisinde. Kırılgan piyasalar göz önüne alındığında ve ABD'nin yeni merkantilist politikalarının tüm dünyaya yayılması halinde birbirine eklemeli olan ekonomik sistemin yeniden çökmesinden endişe edilmektedir. (Al vd., 2019: 868)

Süper güç olan ABD, sahip olduğu bilim, teknoloji ve inovasyon avantajını, hızla yükselen Çin karşısında kullanmaktadır. Gelişmekte olan Çin, yapay zeka, 5G gibi teknolojilere daha çok önem vererek, inovasyon ve teknolojiye ilerlemeye çalışmaktadır. ABD finans sektöründe sahip olduğu üstünlüğü hem kaybetmek istememekte hem de bunu bir araç olarak kullanmaktadır. Japonya, Almanya, Avrupa Birliği gibi aktörler güçlendiğinde kendi paraları da güçlenmiş ama dolar karşısında küresel ekonomide sınırlı kalmışlardır. Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası örgütleri ve karşılıklı bağımlı halde bulunan ekonomileri yönlendirmeye çalışan ABD'nin, korumacı politikalarla finans noktasında Çin'i sınırlaması pek mümkün gözükmemektedir. Bu noktada Çin'in kendi iç fay hatları bulunmak ile birlikte, finansal piyasada dikkatli davranmaktadır. (Mallick, 2018: 43-44)

5. Sonuç

ABD'nin aldığı korumacı kararlar uluslararası ticareti daha karmaşık ve girift hale getirmiş ve uluslararası ticaretteki güvensizliği daha da artırmıştır. Obama döneminde çok taraflı politikalar izleyen ABD, Trump yönetimi ile tek taraflı ve korumacı politikalar izlemeye başlamıştır. Başkana göre değişen ABD politikalarının uluslararası sistemde güvensizliği artırdığı söylenilebilir. ABD'nin aldığı tek taraflı kararlar ile kendisini öncelemesi, uluslararası ticaretin işleyişini yapısal olarak etkilemekte ve ticareti daha da zorlaştırmaktadır. ABD'nin yeni korumacı politikaları uluslararası ticaretteki güç dengesinde, uluslararası ekonomide ve piyasalarda önemli değişimler meydana getirecektir.

ABD sahip olduğu ekonomik büyüklüğünü ve imkânlarını serbest ticarete, özgürlüğe, liberal demokrasi gibi değerlere borçludur. Trump yönetimi ile uygulanan korumacı politikalar, uluslararası ticaretin ve siyasetinin temellerine zıt politikalarlardır. Alınan korumacı kararlar demir, çelik ve teknoloji gibi bazı sektörleri korusa da bu durumun diğer sektörleri olumsuz etkilemesi söz konusudur. Korumacı politikalar ile kısa vadede elde edilen kârın şüpheli olduğu, orta ve uzun vadede ise ABD ve dünya ekonomisinin ve ticaretinin zarar göreceği söz konusudur.

ABD dış politikasının pragmatist yaklaşımı çerçevesince, ticaret savaşlarını araçsallaştırmaktadır. ABD, ticaretteki üstünlüğünü kullanarak Çin ve AB gibi önemli iki aktörü çıkarları gereği pragmatist bir yapı ile şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu politika ise ABD'ye olan güveni hızlı bir şekilde tüketmektedir. ABD tarihinde Truman Doktrini, Eisenhower Doktrini, Carter Doktrini, Reagan Doktrini gibi ABD dış politikasında etkili olan kararların yanında, Başkan Trump'ın başlattığı yeni korumacılığa dayalı ticaret savaşları da ABD dış politikasında önemli bir iz bırakarak ABD tarihindeki yerini alacaktır.

Tarihte üretim faktörünü ellerinde bulunduran devletler uluslararası sistemi yönlendirecek güce ulaşan başat güçler olarak ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin Sanayi Devrimi ile tüm dünyadaki üretimde hâkim konuma gelerek uluslararası sistemde en güçlü devlet olduğu gibi ABD'de İngiltere'den bu rolü tüm dünya üretimindeki hakimiyetini artırarak almıştır. Dünyanın en büyük gücü haline gelen ABD'nin tahtı, Çin'in dünyada üretim noktasında varlığını artırmasıyla sallanmaya başlamıştır. Bu gücü kaybetmek istemeyen ABD, uluslararası ticarete korumacı politikalar izleyerek Çin'i çevrelemeye yönelik politikalar izlemektedir. Bu iki gücün ticaret savaşı ise uluslararası ekonominin dengelerini yerinden sarsmaktadır. Trump yönetimi hâlihazırda elinde bulundurduğu teknoloji gücünü, kur politikalarından gelen gücünü, ekonomik ve ticari gücünü dış politikasında araçsallaştırarak başta Çin olmak üzere AB ve Türkiye gibi ülkelere karşı kullanmaktadır. ABD'nin bu güçlerini kullanarak yapmak istediği ise uluslararası sistemde kaybettiği gücü yeniden kazanma amacı olduğu aşikârdır. Bu bağlamda uluslararası sistemde verdiği tek taraflı kararlarla tüm dünyada hala tek kutuplu sistemdeki gibi hareket etmektedir. Bu durum ise ABD'nin dış politikasına karşı, özellikle başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere dünya devletlerinden tepkilere neden olmaktadır. Korumacı politikalar izleyen ABD, merkantilist devletlerin yaptığı gibi ticaret dengesini lehine çevirmek için daha sert politikalarla yönelebilir. Kısa vadeli çıkarlara yönelik izlenen korumacı stratejiler ise uzun vadede ABD dış politikasında sorunlu noktaların daha fazla artmasına, daha agresif ve hataya yönelik politikaların çoğalmasına neden olacak ve daha fazla güç kaybına yol açacaktır.

Kaynakça

- Akbaş, Z. (2010), Küresel Ekonomik Krizlerin Önemini Artırdığı Enerji Kaynakları Üzerinden Yaşanan Rekabetin Uluslararası İlişkilere Etkisi. Koçyiğit, Ali vd. (Ed.), Turgut Özal Uluslararası Ekonomi Ve Siyaset Kongresi-1 Küresel Krizler Ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları): 20-36.
- Akbaş, Z. (2011), ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi, *History Studies*, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı, 1-18.
- Akbaş, Z., Çaylı, Ş., Duman, M. (2018), Amerika Birleşik Devletleri'nin Realizm ve İdealizm İkileminde Ortadoğu Politikası: Mısır ve Suriye Örnekleri, *Social, Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(11): 485-502.
- Akbaş, Z., Çelik, A.H., Duman, M. (2019), İkinci Yüzyılda İşbirliği ve Çatışma Sarmalında Türk-Amerikan İlişkileri, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19): 2226-2258.
- Al, A., Kaya, H. (2019). Ticaret Savaşları Bağlamında Çin-ABD İlişkileri: Düzenin Sonu. Dimitrov, Dimitar Kirilov vd. (Ed), *International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series Bildiriler Kitabı* (Tekirdağ: IBANESS): 857-869.
- Aran, B. (2018). ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), <https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1299> (20 Nisan 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Arase, D. (2015). Modernizing US defence cooperation in East Asia to peacefully manage strategic competition. *National Institute for Defence Studies, NIDS Visiting Scholar Paper Series*, No:2, 1-28.
- Art, R. J. (2010). The United States and the Rise of China: Implications for the Long Haul. *Political Science Quarterly*, 125(3): 359-392.
- Atik, S. (2012). Neo-Klasik Teoriden, Neo-Merkantilist Sisteme; Küresel Ekonomik Kriz Çerçevesinde Bir Değerlendirme. Uluslararası Ekonomi Konferansı UEK-TEK, <http://teacongress.org/papers2012/ATIK.pdf> (03 Nisan 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- Aydemir, C. Güneş, H. H. (2006). Merkantilizmin Ortaya Çıkışı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15): 136-158.

Aydın, E. (2018). Geleneksel Güvenlik Yaklaşımı ile Genişleyen ve Derinleşen Güvenlik Yaklaşımının Karşılaştırılması. Stanciu, Silviu, Gökbunar, Ali Rıza and Gündüz, Turan (Eds.), *Strategic Researches III: Forom Local to Global*, (London: Ijopec).

Aydın, E. (2019). AB'nin Güvenliği ve Türkiye'nin Rolü: NATO Füze Kalkanı Projesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16): 719-735.

Aydoğan, M. (2019). Devlerin Hesaplaşması ve Avrupa'nın Pozisyonu: 'Ticaret Savaşları'. Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi, Ankara.

Aytekin, İ. Uçan, O. (2018). Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2): 851-862.

Breslin, S. (2007). *China and the Global Political Economy* (New York: Palgrave Macmillan).

Chen, H. C. (2014). 'Unready Great Power in a Changing Global Order: China's Strategy of Establishing A 'New Type of Great Power Relationships' and Its Impact to Other Merging Powers. *FLACSO-ISA Joint International Conference*, 1-28.

Cooper, Z. (2007). Introduction. Cooper, Zaki (Ed.), *Economic Nationalism* (London: The Smith Institute): 4-7.

Çetiner, M. Sever, E. (2019). Dünya Ekonomisi ve Türkiye'nin Yeri: Tarihsel Süreç, Ekonomik Göstergeler ve Geleceğe Yönelik Tahminler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2): 333-347.

Demir, M. A. Sepli, A. (2017). The Effects Of Protectionist Policies On International Trade. *People: International Journal of Social Sciences*, 3(2): 136-158.

Erkişi, K. (2017). Uluslararası Politik İktisat Perspektifinde İktisadi Milliyetçiliğin Kavramsal Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54): 827-837.

Furuncu, Y. Akbaş, Z. (2019). Neoliberal Teori Ekseninde Küreselleşmenin Türkiye'nin Enerji Politikaları Üzerindeki Etkileri: Enerji Ticareti Boyutu. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72): 1724-1741.

Gilpin, R. (2008). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Polisiği*. Ankara: Kripto Basım.

International Monetary Found (2020), <https://data.imf.org/regular.aspx?key=61013712> (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

International Monetary Found (2020), <https://www.imf.org/external/datamapper/LUR@WEO/CHN/USA> (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

International Monetary Found (2020), https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPC@WEO/CHN/USA (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

International Monetary Found (2020), <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/CHN/USA> (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

International Monetary Found (2020), <https://www.imf.org/external/datamapper/PCPIPCH@WEO/CHN/USA> (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

International Monetary Found (2020), <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/CHN/USA> (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Jiming, H. Posen, A. S. (2018). Economic Truths Towards Resolving China-US Trade Conflict. Jiming, Ha ve Adam S. Posen (Ed.), 19-1 US-China Economic Relations: From Conflict to Solutions (Washington: Peterson Institute International Economics): 3-6.

Kalaycı, İ. (2012). Finansal Kriz Konjonktürü (2007–2009) ve Küresel Ticaretin Anatomisi. *Avrasya Etüdleri*, Yıl 2012, 41(1): 145-182.

Karacasulu, N. (2009). Hegemonik Düzen Tartışmaları ve Eleştirel Görüşler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(4): 53-71.

Khan, A. S. (2015). Is Growing China A Real Challenge To The U.S. Power?. *International Journal of Humanities and Social Science*, 5(10(1)): 189-196.

Khan, M. U. (2013). The Making and Coming of the Second Cold War – US Foreign Policy towards China. *Margalla Papers*, https://ndu.edu.pk/issra/issra_pub/articles/margalla-paper/Margalla-Papers-2013/08-The-Making.pdf (15 Şubat 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Kızıldere, C. (2018). 21. Yüzyılda Yeni Bir Savaş Türü: Ticaret Savaşları ve Yeni Korumacılık. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(14): 1065-1071.

Komlosy, A. (2016). Prospects of Decline and Hegemonic Shifts fort the West. *Journal of World-Systems Research*, 22(2): 463-483.

Lieberthal, K. Wang J. (2012). Adressing U.S.- China Strategic Distrust, John L. Thornton China Center Monograph Series, Number 4, (Washington: The Brookings Institution).

Mallick, M. G. P. K. (2018). US-CHINA Trade War Analyses of Deeper Nuances and Wider Implicatiions. *Vivekananda International Foundation*, <https://www.vifindia.org/paper/2018/september/us-china-trade-war>, (24 Mayıs 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Nicita, A. (2019). Trade and trade diversion effects of United States tariffs on China. *UNCTAD Research Paper*, <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2569>, (26 Mayıs 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Övgü P., Uzunoğlu, H. (2013). Dünyada Kur Savaşları Alarmı. http://www.izto.org.tr/portals/0/argebulten/ovgu_hande_kursavaslar.pdf (17 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Peker, H. S. (2015). Avrupa’da Merkantilist Uygulamalar ve Osmanlı Ekonomisi İle Bir Karşılaştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1): 1-12.

Soylu, Ö. B. (2019). Geleneksel ve Alternatif Yaklaşımlar Çerçevesinde Uluslararası Politik Ekonomi. *Yılmaz Genç, Sema ve Sedanur Demir (Ed.), V. European Congress on Economic Issues Proceddings Book (Bakü): 32-40.*

Steeves, B. B., Ouriques, H.R. (2016). Energy Security: China and the United States and the Divergence in Renewable Energy. *Contexto Internacional*, 38(2): 643-662.

Stelling, A. (2016). *Protectionism in the 21st Century*. Stockholm: National Board of Trade.

Şimşek, O. (2019). Çin’in Merkantilist Enerji Politikaları ve Latin Amerika’daki Yansımaları. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 11(20): 106-115.

The World Bank (2020), <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD> (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

The World Bank (2020), <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD> (22 Ocak2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

The World Bank (2020), https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?most_recent_value_desc=true (22 Ocak 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Ticaret Bakanlığı (2019a) [https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/ulkelere-gore-dunya-ticareti-\(2005-2018\)](https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/ulkelere-gore-dunya-ticareti-(2005-2018)) (21 Nisan 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Ticaret Bakanlığı (2019b), “Ülke Dosyası: Katar”, Ülke Masaları Bülteni, Sayı:7, https://ticaret.gov.tr/data/5d14ad4513b8761104c1e763/Ulke_Masalari_Bulteni_Haziran19.pdf (01 Eylül 2019 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Ticaret Bakanlığı (2019c) “ABD-Çin’in Karşılıklı Gümrük Vergisi Artırımlarına İlişkin Duyuru”, <https://ticaret.gov.tr/blog/ekonomi-haberleri/abd-cinin-karsilikli-gumruk-vergisi-artirimlarina-iliskin-duyuru> (21 Nisan 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Turaman, O. ve Çelik, A. H. (2018). Türkiye ve ABD’nin Ortadoğu Dış Politikası: Irak ve Suriye Örnekleri Üzerinden Çatışan ve Örtüşen Değerler İkilemi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1): 116-138.

Tutgun, S. (2019). Türkiye’de Finansal Gelişme ve Enerji Tüketiminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi, 4(1): 50- 65.

Tutgun, S., Göksoy, B. (2019). Demokrasi, Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi. Avcıl, Seniha ve yasemin Ağaoğlu (Ed.), ISPEC Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı (Siirt: Siirt Üniversitesi Yayınları): 59-74.

Ülgen, G. (2000). Merkantilizm’den Liberalizm’e Geçiş ve Piyasa Ekonomisi. İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi, Prof. Dr. Yüksel Ülken’e Armağan Özel Sayısı, 85-99.

Ünay, S., Dilek, Ş. (2018). Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları. İstanbul: SETA Analiz Sayı:228.

Yalçınkaya, H., Özden, B. (2019). Kur Savaşları. Miynat, Mustafa, Tuncer Özdil, M. Hakan Yalçınkaya ve Coşkun Çılbant (Ed.), Yeni Nesil Girişimcilik ve Ekonomi (Bursa: Ekin Yayıncılık): 751-762.

Yılmaz, M., Divani, E. (2018). Ticaret Savaşları, Ekonomik Milliyetçilik, Yeni Merkantilizm ve Dünya Ticaret Örgütünün İşlevsizliği. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(1): 10-24.

Yi, H., Chen, L., Sibö, L., Heiwai, T. (2018). Trade Linkages and Firm Value: Evidence From the 2018 US-China Trade War. ECONSTOR, Graduate Institute of International and Development Studies Working Paper, No. 11-2018, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/201694/1/HEIDWP201811.pdf> , (26 Mayıs 2020 tarihinde erişim sağlanmıştır).

Yiğenoğlu, K. (2016). İktisadi Milliyetçilik ve Artan Korumacılık Eğilimleri: ABD Otomotiv Sektöründe Korumacılığın Ekonomi Politikası. Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 1(2): 17-37.